

WILLY VANDERSTEEN

ROBERT EN BERTRAND

INTEGRAAL 8

STANDAARD UITGEVERIJ

Bronnen voor dossier:

Antwerpsche Typen

(Jan de Schuyter, Opdebeek Uitgever, Antwerpen, 1942)

Willy Vandersteen. De interviews – de foto's

(Luk Guillaume, Standaard Uitgeverij, Antwerpen, 2005)

Beste meneer Vandersteen, uit welk boek tekent U dat allemaal af?

(Paul Koeck in Humo 2261, 5 januari 1984)

Robert en Bertrand

(Leo Kupers, archief.stripspecialzaak.be/Toppers-Robert-Bertrand.html)

Plezante Mannen in een Plezante Stad (Antwerpen tussen 1830 & '80)

(Edward Poffé, C. De Vries-Brouwers P.V.B.A., Antwerpen, 1976)

Antwerpen door de eeuwen heen

(Floris Prims, De Sikkel, Antwerpen, 1951)

Bronnen beeldmateriaal:

Willy Vandersteen, Gaston Schuermans, Lodewijk Van Aken
en [wikimedia commons](https://commons.wikimedia.org/)

De uitgever heeft ernaar gestreefd de relevante auteursrechten te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Wie desondanks meent zekere rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht zich tot de uitgever te wenden.

Alle verhalen van Robert en Bertrand zijn met hun originele belettering, zoals ze destijds in de eerste albums uit de reeks verschenen, opgenomen in deze integrale bundeling. Er is resoluut voor authenticiteit gekozen, zelfs als dat niet in overeenstemming is met de spellingsregels van het hedendaagse Nederlands. Fouten tegen onder meer de dt-regel werden dus ook ongemoeid gelaten.

© 2023 Standaard Uitgeverij

Franklin Rooseveltplaats 12, 2060 Antwerpen

Lay-out: Leuk Ontwerp!

Covertekening: Ron Van Riet

www.standaarduitgeverij.be

info@standaarduitgeverij.be

Alle rechten van reproductie, vertaling en aanpassing
zijn uitdrukkelijk voorbehouden voor alle landen.

D/2023/0034/158 (regulier)

ISBN 9789002276392

D/2023/0034/162 (luxe)

ISBN 9789903254659

Volksfiguren komen tot leven

Het waren niet alleen de Antwerpse straatstenen, de armoedige, maar sfeervolle Seefhoekbuurt waar hij geboren was, de kaaien, de haven, de verre horizons waar avonturen lonkten... Het was vooral zijn liefde voor de mensen die hem omringden die Willy Vandersteen verhalen deed vertellen.

Mensen en hun verhalen

'Ik bracht nogal wat tijd door bij die ruwe dokwerkers. Die mensen stonden op de onderste sport van de sociale ladder, ze leefden erg armzalig en moesten werken als de beesten. [...] Je kon het ze niet kwalijk nemen dat ze het daarna in 't café op een zuipen zetten. En dan reden ze 's avonds, met een carbuurlamp op hun fiets, naar huis. Dikwijls naar Sint-Niklaas of nog verder. 's Anderendaags moesten ze al om vier uur terug aan 't werk... Maar ze lachten van 's morgens tot 's avonds. Met humor hielden ze zich overeind. Om elkaar op te kikkeren zochten ze zich rot om met spitsvondigheden voor de dag te komen. Daar komt de humor vandaan die je in mijn eerste verhalen vindt.' (*Mimo*, 21 januari 1973)

Vandersteen observeerde die mensen en luisterde naar hun verhalen. Hij had een oneindig respect voor ze. Hij maakte zich hun levenswijsheid en hun humor eigen, en begon zelf te vertellen... Eerst wist hij zijn vrienden urenlang te boeien, later hingen heel Vlaanderen en Nederland aan zijn lippen. Vandersteen was een uitzonderlijk verteller, iemand die maar eens in de zoveel decennia geboren wordt, maar het waren de mensen die hij dagelijks zag die hem de

brandstof gaven voor zijn verhalen en die hij dankzij hun spontaniteit en eerlijkheid zo raak en herkenbaar kon typeren.

In Robert en Bertrand creëerde hij een aantal zeer mooie eigen personages, maar hij verwerkte ook legendarische volksfiguren in zijn verhalen en bracht die zo opnieuw tot leven.

Documentatiemateriaal

Dat Vandersteen zich zeer goed documenteerde voor Robert en Bertrand vertelden ook zijn studiomedewerkers die de strip ininkten. Het decor en de gebouwen waren altijd zeer gedetailleerd in potlood uitgeschetst. Daarvoor baseerde Vandersteen zich op oude postkaarten, stadsgidsen of op de reeks oblongboekjes van steden en gemeenten in oude prentkaarten, uitgegeven door De Europese Bibliotheek in Zaltbommel.

Ook inhoudelijk greep hij regelmatig terug naar boeken die hem inspireerden. Een boek als *Knotsgekke uitvindingen van de 19de eeuw*, van Leonard de Vries, leverde ideeën op voor technische tuigen of transportmiddelen die hij in de strip verwerkte. Jaap ter Haars *Geschiedenis van de Lage Landen* reikte hem thema's aan die zich in Nederland konden afspelen.

In Vandersteens bibliotheek stond ook

Antwerpsche Typen van Jan de Schuyter, met tekeningen van Gaston Schuermans.

Toen journalist, volkskundige, auteur en theatermaker Jan de Schuyter (Antwerpen 1889-1952) vrij onverwacht stierf, had hij zijn literaire nalatenschap aan het Letterenhuis (toen nog Archief en Museum voor Vlaams Cultuurleven) geschonken. Wat de toenmalige conservator, Ger Schmoock, in de Schuyters

Cover van het boek *Antwerpsche Typen* van Jan de Schuyter (L. Opdebeek uitgever, 1942). Van links naar rechts de volksfiguren Janneke de Zolderzeiker, Lange Sander, baron Stokvisch en Laguerre. © Gaston Schuermans

huis aantrof, waren ongeordende stapels papier, tot bijna een meter hoog, die de halve voorkamer vulden. Er werd besloten om de berg papier op te schepen, in een busje te laden en in twee ritten naar het AMVC te brengen. De Schuyter was dan ook zijn leven lang bedrijvig geweest in een aantal verenigingen, waaronder Eigen taal, eigen zeden, de rederijderskamer 't Pardoent, de Historische vereniging van Antwerpen en de Bond van Antwerpse Folkloristen, en hij was redacteur van tijdschriften zoals *De Kunstgids*, *De Wijngaard*, *De Natuurvriend* en *Lange Wapper* geweest. Hij schreef daarnaast ook theaterstukken, was grafisch kunstenaar, vertaler

en een van de pioniers van de Vlaamse film (als medeoprichter van de maatschappij Scaldisfilm en schrijver van het eerste Vlaamse filmscenario *De storm des levens*). Hij schreef 292 kortverhalen voor *Het Handelsblad* en publiceerde diverse boeken, meestal rond folklore en de volkscultuur, zoals zijn werken over het Antwerpse marionettentheater 'de Poesje' en Antwerpse volkstypen. Genoeg activiteit dus om bergen papier achter te laten, maar ook een mooi oeuvre en een prachtig tijdsbeeld van Antwerpen eind 19de, begin 20ste eeuw.

Zatte Rik en Lapoog

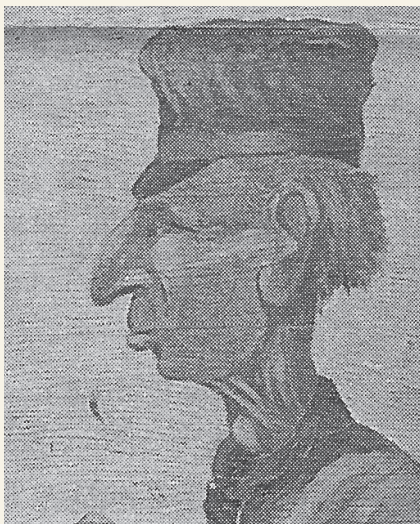
Jan de Schuyter had in zijn boek *Antwerpsche Typen* het leven van Rik Van Aken, bijgenaamd Zotte Rik, opgenomen, een man die tijdens zijn jeugd door een ongeluk kalk in zijn oog kreeg, waardoor hij blind werd aan dat oog, maar waardoor ook zijn hersenen waren aangetast. Zotte Rik was vooral populair bij de kinderen uit de buurt omdat hij griffels, schriften en prentjes uitdeelde, maar hij was ook een tijdje informant van de politie.

Vandersteen heeft zijn Zatte Rik, uit *De levende brug*, behalve fonetisch misschien, niet echt gebaseerd op de historische figuur. Maar het verhaal van

Zatte Rik wordt daardoor niet minder dramatisch. Dokwerker Zatte Rik heeft zijn vrouw en drie kinderen verloren aan cholera en drinkt liters jenever om dit te vergeten. Ondertussen ijvert Rik voor het algemeen stemrecht, ook voor arbeiders. Het komt tot een onvermijdelijk bloedig treffen tussen de politie en de stakende arbeiders. Rik vangt een kogel op die bestemd is voor een politieagent en sterft. Dat schot werd afgevuurd door Lapoog, een verrader die in dienst van industrieel mijnheer Georges werkt. Mijnheer Georges wil namelijk dat de arbeiders opgeruid worden en amok maken zodat de publieke opinie zich tegen hen keert.

Nol en Neus

Ook het gezin van fabrieksarbeider Nol uit *De stakingbreker* werd zwaar getroffen. Zijn twee kinderen stierven aan ondervoeding en zijn vrouw Emma is fysiek en psychisch gebroken door die gebeurtenissen. Hij neemt deel aan de stakingen voor betere leefomstandigheden, maar Engelse 'ratten' proberen die stakingen te breken door zelf in de fabrieken te werken. Nol tracht hen eerst te overtuigen dat samen staken voor elke arbeider een betere zaak is, maar wanneer die poging mislukt en

Frans De Neus.

Cover van het boek *Plezante Mannen in een Plezante Stad* van Edward Poffé (Uitgeverij C. De Vries-Brouwers P.V.B.A., 1976, anastatische herdruk van de eerste uitgave verschenen bij drukkerij J.-E. Buschmann in 1913).

de Engelse arbeiders toch naar de fabrieken trekken, probeert hij dat te verhinderen. Het is de Engelse 'rat' Jack die hem het leven zal redden, terwijl hijzelf de dood vindt.

Of Vandersteen zich voor Neus, de vertrouwensman van Nol in de staking – maar eigenlijk een verrader – heeft laten inspireren door het historische personage Frans De Neus is niet duidelijk. Frans De Neus, een gepatenteerde

luierik, werd vooral legendarisch door zijn chronische dorst, die moest gelest worden met liters pinard, rode wijn. En die haast onlesbare dorst heeft hij gemeen met de stripfiguur Neus. Toen Frans eens een biefstuk wilde braden, viel hij in slaap. Hij werd wakker door de brandgeur en bluste het vuur per ongeluk door petroleum over de pan te gooien en vervolgens zijn eigen jas. Die stonk maanden later nog altijd naar

as en verbranding. Het Sint-Andrieskwartier zal zich Frans De Neus blijven herinneren als een van de stevigste pinard-drinkers.

Twee arbeiders die zich inzetten, twee verraders, een Engelse arbeider die zich opoffert... In zijn typering van volksfiguren wist Vandersteen nuance te brengen. Geen van hen is alleen maar goed of slecht, hun handelen wordt bepaald door de sociale wantoestanden die ze moeten ondergaan. Maar afhankelijk van hun karakter verzetten ze zich ertegen in het algemeen belang, of ze misbruiken ze uit eigenbelang.

Plezante mannen

Naast Jan de Schuyter was er nog een andere belangrijke kroniekschrijver van het Antwerpse volksleven van de tweede helft van de 19de eeuw en de volksfiguren die de tijd kleurden: Edward Poffé (Tienen 1862 – Antwerpen 1920).

Poffé had zich in 1895 voor het eerst literair laten opmerken met het door de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde bekroonde boek *Antwerpen in de 18de eeuw, voor den inval der Franschen*. Hij ging na zijn studie aan het Antwerpse atheneum aan de slag als klerk in het stadhuis, ijverde voor het correcte gebruik van de Vlaamse taal en schreef onder andere voor de katholieke dagbladen *Het Handelsblad* en *Gazet van Antwerpen*.

Oorspronkelijk was hij flamingant en katholiek, maar in 1913 solliciteerde hij voor het ambt van stadsarchivaris en werd liberaal. Niet geheel toevallig, want Antwerpen had toen een liberaal stadsbestuur. In datzelfde jaar verscheen ook zijn bekendste boek, *Plezante Mannen in een Plezante Stad*, een kroniek van het volksleven in Antwerpen tussen 1830 en 1880, met een ode aan de liberale bestuurders die Antwerpen sinds 1872 had. Zijn werk bij *Het Handelsblad* en

Laguerre in lange 'processiefrak', uit *Antwerpsche Typen*. © Gaston Schuermans

Gazet van Antwerpen had hij opgezegd. Hij schreef voortaan voor de liberale krant *De Nieuwe Gazet*.

Daar is Laguerre!

In zijn boek *Plezante Mannen in een Plezante Stad* vertelt Poffé met veel empathie over een man die hij als volgt aankondigde: 'Juist wilden wij, aan eenen draai van den wandelweg, de baan oversteken, toen wij van verre het volk zagen samenhoopen en een man te paarde, die wijd boven de menigte

uitstak, met zijn hoogen hoed links en rechts groette.

– Laguerre! Daar is Laguerre!

Het kon haast niet anders dat Willy Vandersteen Laguerre in een Robert en Bertrand-verhaal zou laten meespelen. In *De Groene Draak*, het elfde album, wordt hij door Vandersteen geïntroduceerd als: 'De populairste figuur in de stad... Goochelaar en illusionist van beroep... Een goedgehartige zonderling!'

Zonderling en kleurrijk, zo kun je Laguerre inderdaad noemen. Niet voor niets start de Schuyter zijn serie volksfiguren met de Antwerpenaar van wie

de echte naam Hendrik Ferdinand Quarteer was, geboren in 1825. En hij beschrijft hem als: 'Ons volkstype met stekjes-magere beenen in de te breede geruite broek gevat, een lange "processiefrak" met diepe zakken om het lijf, nu eens een kastoren hoed, andermalen een glimmende kachelbuis op het hoofd.'

Laguerre had als jonge knaap van zeven jaar zijn vader verloren en het gezin 'kende al spoedig dagen van ellende.' Zijn fascinatie voor de 'foor', de kermis, en vooral de goochelaars, deed hem vroeg, waarschijnlijk op zestienjarige leeftijd, zijn ouderlijk huis verlaten. Hij ging naar Nederland en trad er als komiek en acrobaat op onder de naam Laplander, verkocht wafeltjes en kwam uiteindelijk bij de goochelaar Courtois terecht, die hem het vak leerde. Hij werd rap van hand en rad van tong en keerde als Laguerre terug naar België. Hier dwaalde hij de kermissen af en vertoonde overal zijn kunsten. 'Nu eens droeg hij een gouden uurwerk met breede zware keten, waren zijn vingers met meerdere ringen beladen, stak een speld met een diamant op zijn halsdoek, liep hij gekleed met breeden hoed, Almaviva mantel en verlakte laarzen, andere malen stak hij verarmoed in enkel blauwen kiel. Maar zelfs dan, wanneer hij aan lager wal was geraakt, behield hij zijn goed humeur.'

Dat hij vooral opviel door zijn kledij, hadden zowel de Schuyter als Poffé begrepen: 'Tijdens harde winterdagen, wanneer de Schelde toegevroren lag, reed hij aan de werf, in een geheel wit pak met lage witte schoentjes van sporen voorzien, te paard op een witte merrie, en dit met de voornaamheid van een Romeinschen keizer, zijn vele kennissen groetend met een zwierigen zwaai van zijn strooehoeden.' Op een hete zomerdag wandelde hij dan weer 'in een dikke winterfrak met vellen gevoederd, zware moffel, een astrakan muts op het hoofd en plumpe jachtlaarzen tot boven de knieën.'

DEEL 50

De wraak van Zabor

Voorpublicatie De Standaard
12 januari 1982 tot en met 17 maart 1982

Eerste album-uitgave: 1983

NA HUN AVONTUUR MET DE GOUDEN HAND OP HET KASTEEL KANTERDAEL, VERTREKKEN ROBERT EN BEATRICE NAAR FROVANIA. HUN OPDRACHT IS NINA, HET DOCHTERTJE VAN MEVROUW VELAINCK, OP TE SPOREN. HET KIND WEED ACHTTIEN JAAR GELEDEN DOOR NOMADEN ONTVOERD. BIJ HUN AANKOMST IN DE HOOFDSTAD VAN FROVANIA...

* ZIE ALBUM : " DE GOUDEN HAND ...

Opgelet, Robert. Achter die kist dook plots een herel weg!

We lopen door de gekaszaat, gaan langs achteren buiten en bezorgen hem een verrassing!

Wel, wie we daar hebben!

Let niet op mij, heren! Ik ben speurder en ik bespied twee kerels die...

Altemachtig! Heu... Dat zijn jullie! Wat doen jullie hier?

Mevrouw Velainck gaf ons de opdracht haar verdwenen dochttertje Nina op te sporen. Er is heel wat gebeurd, sedert je vertrek van Kantersdael, speurder!

MET VERBAZING VERNEEMT NUMMER 17 DE GEBEURTENISSEN IN HET KASTEEL.

Onverklaarbaar! Maar als jullie geloven dat Nina nog leeft, zal ik je een tip geven.

De Bjordars, de nomaden die het kind indertijd ontvoerd hebben, leven nu in een reservaat bij de grens.

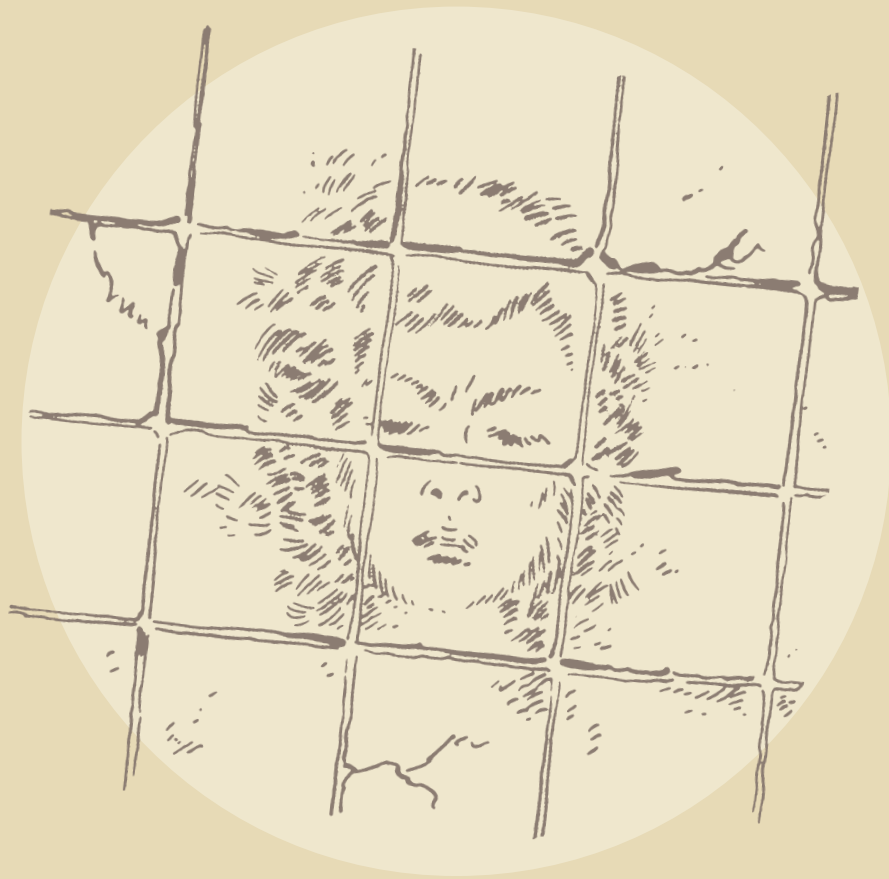
Ditstbij is een klein garnizoen grenswaachters. Ga met commandant Ferno praten, hij weet alles over de Bjordars!

Dank je, speurder. Hoe verliep je onderzoek naar de dood van professor Sandrel?

DEEL 51

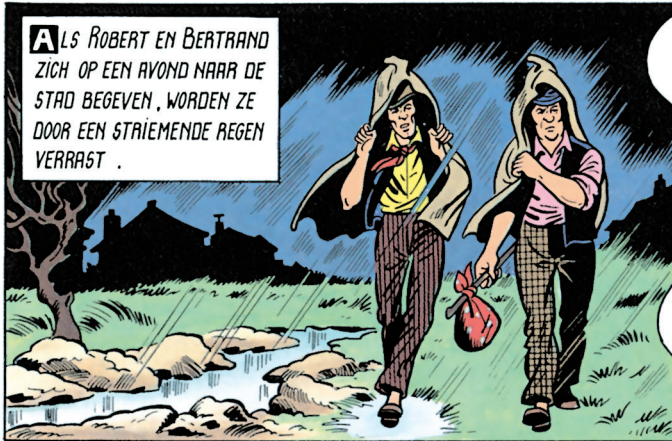
Verschijningen

Voorpublicatie De Standaard
18 maart 1982 tot en met 25 mei 1982

Eerste album-uitgave: 1983

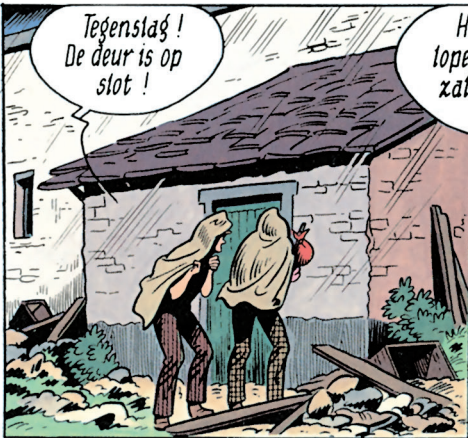
ALS ROBERT EN BERTRAND ZICH OP EEN AVOND NAAR DE STAD BEGEVEN, WORDEN ZE DOOR EEN STRIEMENDE REGEN VERRAST.

Met een zak op het hoofd door een gutsende regen... Een vagebond zijn is niet altijd een zegen!

Dat hok naast die fabriek biedt misschien een schuilplaats, Robert

Tegenstag! De deur is op slot!

Hoepel op, landtopers, of de Stonne zal jullie mores leren!

Duidelijke taal, dus weg van hier... Die dronken vent heeft een nek als een stier!

Mijnheer Contrant... Hih... Mijn baas heeft elke... Hih... toegang tot dit hok verboden... Gaston zei hij...

...Nee... Hih... Stonne zei hij... Niemand binnelaten!

Waarom eigenlijk? Hih... Gewoon een rommelhok.

Allemachtig!.. Droom ik?... Die vlekken op de vloer...!

DE VLEKKEN OP DE VLOERTEGELS VORMEN DUIDELIJK HET GELAAT VAN EEN MAN.

Hemel! Een gelaat op de tegels! Help!

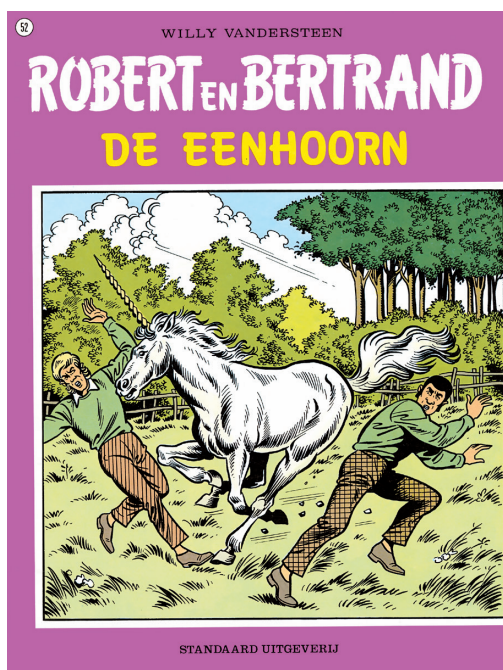

STOMDRONKEN VALT STONNE IN HET SLIK EN SLAAPT IN.

DEEL 52

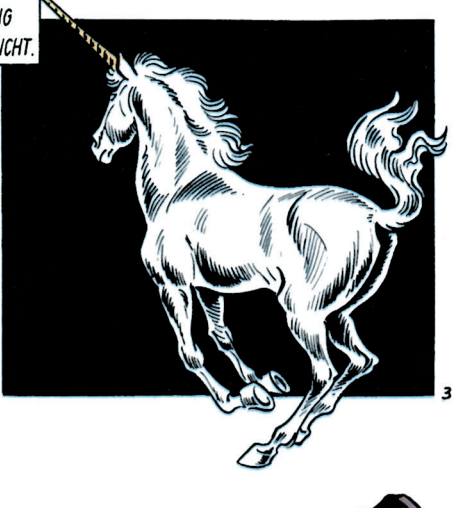
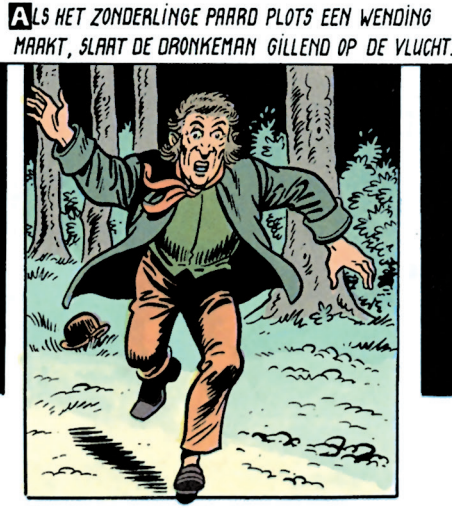
De eenhoorn

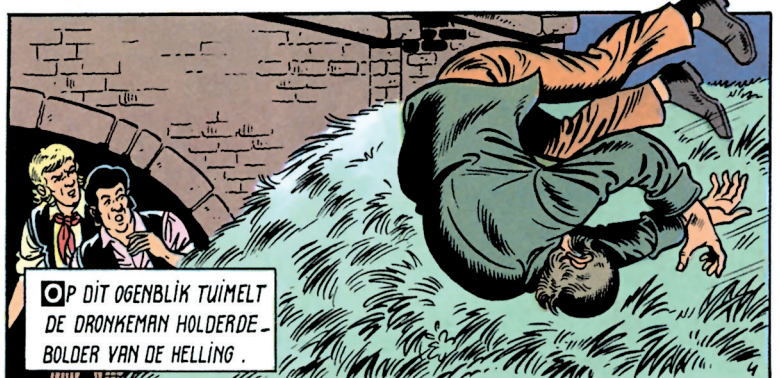

Voorpublicatie De Standaard
26 mei 1982 tot en met 31 juli 1982

Eerste album-uitgave: 1983

3

DEEL 53

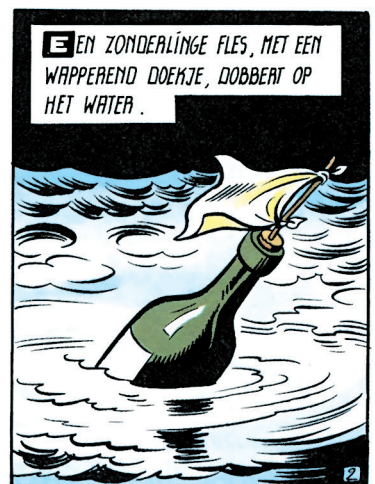
Het grote raadsel I

Voorpublicatie De Standaard
2 augustus 1982 tot en met 5 oktober 1982

Eerste album-uitgave: 1983

Helo... Gwangen... Keldert in Vlietsteeg door riool... Yzeer deur
Carol Bellomy

DEEL 54

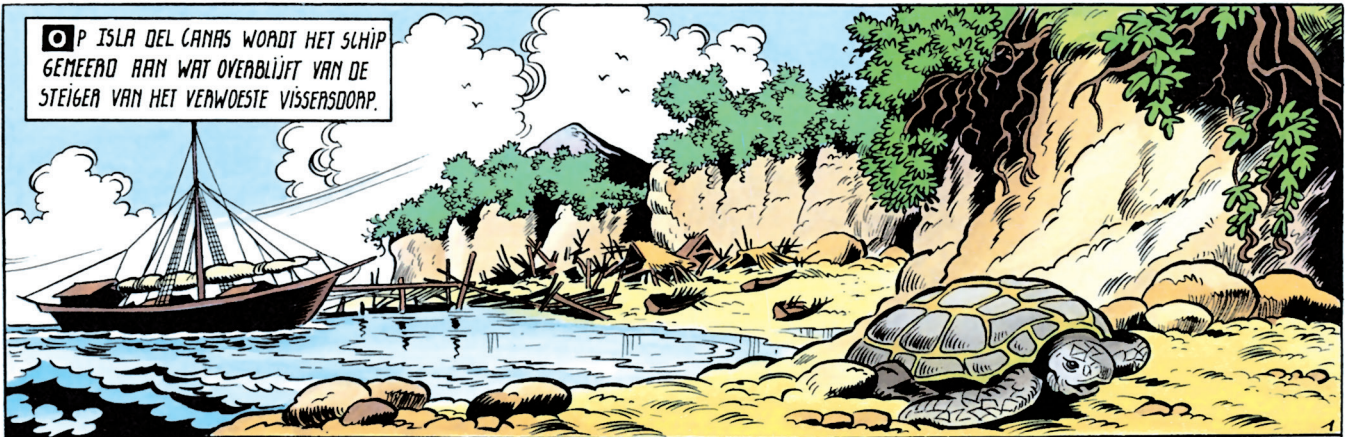
Het grote raadsel II

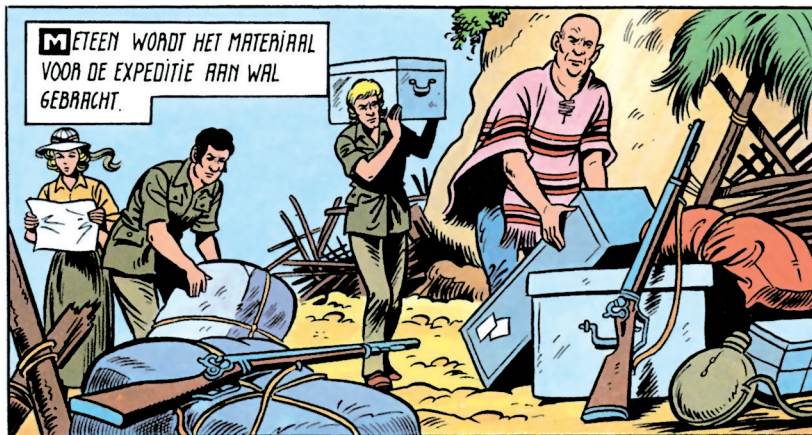

Voorpublicatie De Standaard
6 oktober 1982 tot en met 11 december 1982

Eerste album-uitgave: 1983

OP ISLA DEL CANAS WORDT HET SCHIP GEMEEND AAN WAT OVERBLIJFT VAN DE STEIGER VAN HET VERWOESTE VISSERSDOORP.

METEEN WORDT HET MATERIAAL VOOR DE EXPEDITIE AAN WAL GEBRACHT.

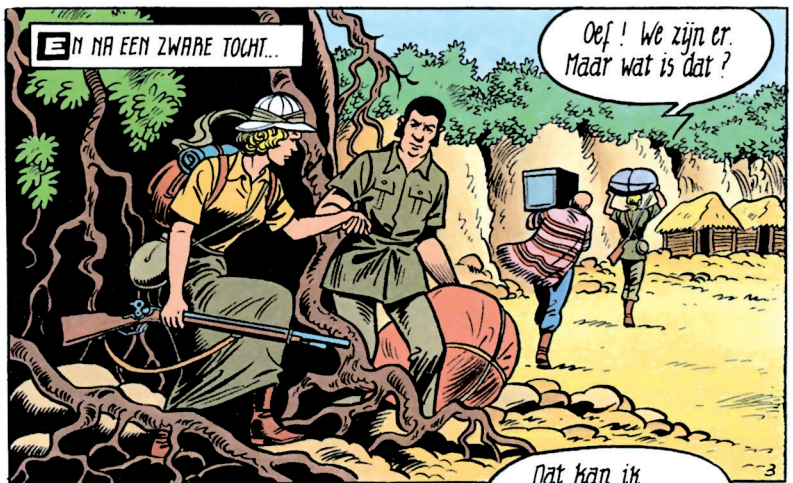

Waar slaan we ons kamp op, Carol?

Vader deed zijn eerste opgravingen langs de kust en bouwde er een paar hutten. Dat wordt onze basis, Bertrand.

Al dat materiaal versjowwen wordt een hele karwei!

EN NA EEN ZWARE TOCHT...

Oef! We zijn er. Maar wat is dat?

Carol, kom kijken. Overblijfselen van een kampvuur!

Goeie genade, wie kan hier voor ons geweest zijn?

Dat kan ik je verklaren, Carol.

DEEL 55

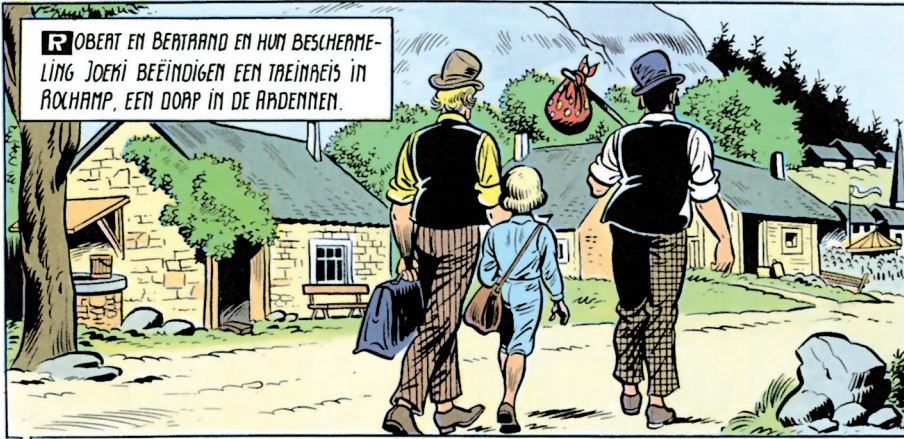
Vlucht naar Rochamps

Voorpublicatie De Standaard
13 december 1982 tot en met 17 februari 1983

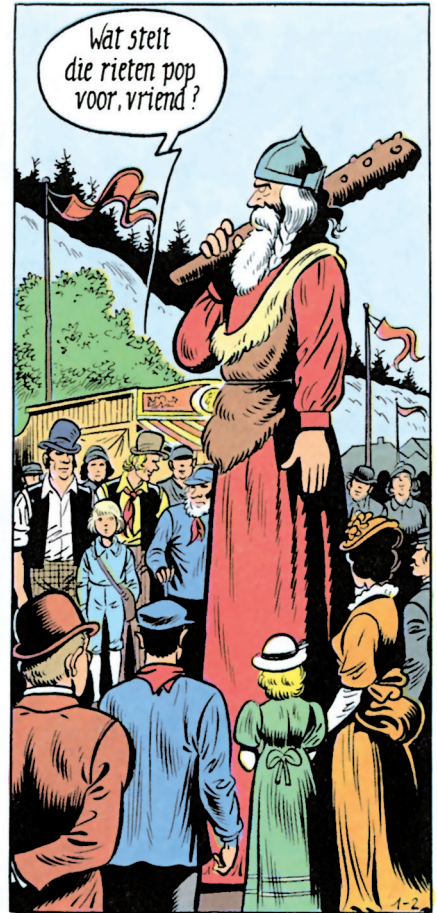
Eerste album-uitgave: 1984

ROBERT EN BERNARD EN HUN BESCHERMELING JOEKI BEEÏNDIGEN EEN TREINREIS IN ROCHAMP, EEN DOORP IN DE ARDENNEN.

Goeie genade, het is hier net kermis! Kijkt, een omme-gang met een reus!

Wat stelt die rieten pop voor, vriend?

Dat is de reus Huon. Volgens een oude sage terroriseerde hij eeuwen geleden het dorp Rochamp.

Zijn er ooit echt reuzen geweest, Robert?

Tja... Men heeft wel mensenbeenderen gevonden van enorme afmetingen.

Geduld, Joeki, dat leg ik je straks wel uit.

Reuzen verpersoonlijken de natuurkrachten. Die kracht die nodig is voor het voortbestaan!

Nu wat anders. Jullie hebben mij opgepikt toen ik van mijn kostschool in Delft kwam, en hierheen gebracht zonder de minste uitleg.

EEN PAAR BENGELS WILLEN DE OPTOCHT OPLUISTEREN MET... VOETZOEKERS.

DEEL 56

Het spiegelbeeld

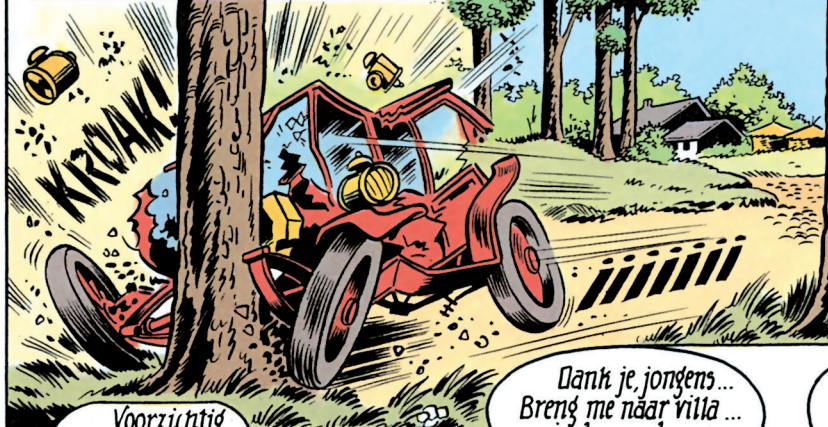

Voorpublicatie De Standaard
18 februari 1983 tot en met 25 april 1983

Eerste album-uitgave: 1984

T IJDEMS EEN ZWAFTOCHT ZIJN ROBEAT EN BERTAARD GETUIGEN VAN EEN AUTO-ONGEVAL

Voorzichtig. Robert, hij is gewond.

Dank je, jongens... Breng me naar villa... einde van de weg.

Aken op ons, mijnheer. Wie bent u?

Ben Morideau... fabrikant... Laat Emily... huisvrouw... dochter halen... Heb overal pijn.

ON DE VILLA YERNEMEN DE VAGEBONDEN VAN EMILY EN HAAR MAN, PETER, DAT MORIDEAU EEN FRANSMAN IS DIE ZICH NA DE FRANSS-DUITSE OORLOG IN BELGIË HEEFT GEVESTIGD. NA HET VERTREK VAN DE DOCHTER...

De dochter vreest dat ik een heelkundige ingreep zal moeten ondergaan... De hersenen.

Dat overleef ik niet... Ontbied mijn notaris, Emily.

Ach, vrees nu niet het ergste mijnheer Morideau.

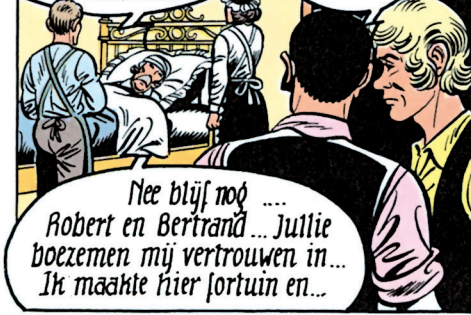

Emily... Peter... Jullie hebben mij steeds trouw gediend... Vanaf de dood van mijn echtgenote...

Ik heb schikkingen getroffen... Na mijn dood zal het je aan niets ontbreken.

Wel, dan gaan wij maar...

Luister... Ik zal je vertellen wat mij in de oorlog overkomen is.

Nee blijf nog... Robert en Bertrand... Jullie boezemen mij vertrouwen in... Ik maakte hier fortuin en...

